

सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्र, जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, र राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च नेपालले अप्रिल २०१९ (१८ चैत्र २०७५ - १७ बैशाख, २०७६) महिनामा गरेको गतिविधिहरूको संक्षिप्त अपडेट यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ ।

संयुक्त पुर्जा बनाउने थपिए :

यस महिना गोरखामा ४, धादिङ्गमा १९, नुवोकोटमा १२, सिन्धुलीमा १, मकवानपुरमा २, रसुवामा २, ओखलढुङ्गामा २, रामेछापमा ५, ललितपुरमा १, र लमजुङ्गमा ६ गरी जम्मा ५४ जोडीले संयुक्त पुर्जा निर्माण गरी १.२८ हेक्टर जमिनमा समान हक कायम गरेका छन् । संयुक्त पुर्जा निर्माणका लागि जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च तथा सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रले निरन्तर छलफल, तथा विभिन्न अभियान सञ्चालन गरिरहेका छन् ।

मकवानपुर जिल्ला गढि गाउँपालिका वडा नं ४ का भूमिहिन लाभग्राही स्थानान्तरणको लागि खरिद गरेको जग्गाको संयुक्त लालपुर्जाका साथमा

बिर्तामुक्त गाउँपालिका घोषणा :

रसुवा जिल्लाको कालिका गाउँपालिकाले २०७६ साल वैशाख ४ गते भूमि सुधारसम्बन्धी विशेष घोषणा कार्यक्रम गरी आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेको बिर्ता समस्या गैरकानुनी भएको ठहर गर्दै समाधान गर्ने प्रतिवद्धतासहित ३ बुँदे घोषणा पत्र समेत जारी गरेको छ ।

रसुवा जिल्ला कालिका गाउँपालिकाको ५ मध्ये ४ वटा वडामा बिर्ता समस्या अबैध बाँकी छ । यहाँका करिव एक हजार परिवार बिर्ता समस्याबाट पीडित छन् । बिर्ता समस्या समाधानको लागि घोषणा सभामा गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका बिर्ता जग्गा जोतभोग गर्दै आएका किसानहरु, जिल्ला समन्वय समितीका प्रमुख, प्रदेश सांसद कालिका गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि, जिल्लाका पार्टी प्रतिनिधि र अन्य सरोकारवाला समेत गरी करिव २०० जना सहभागी भएका थिए ।

कार्यक्रममा गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका बिर्ता जग्गा जोतभोग गर्दै आएका किसानहरु, जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख, प्रदेश सांसद जनप्रतिनिधि, विभिन्न पार्टी प्रतिनिधि सहभागी थिए । कालिका गाउँपालिकामा करिव एक हजार परिवार बिर्ता समस्याबाट पीडित छन् । सरकारी कार्यालयसम्म नपुगेका र केही किसानलाई जानकारी नदिई २०३४/३५ सालमा रसुवाको जग्गा नापी हुँदा किसानलाई उनीहरुको जग्गा नाप्त नदिई तीन वर्ष कैद र ठूलो परिमाणमा जरिवाना रकम तिर्नुपर्छ भनेर बिर्तावालहरुले त्रास, धम्की देखाएका थिए । रसुवा जिल्लामा रहेको बिर्ता जग्गा 'ख' श्रेणीको बिर्ता हो । बिर्ता उन्मुलन ऐन २०४९ को संसोधनमा यस्तो जग्गा २०४९ साल असार मसान्तपछि कुनै बिर्तावालाको नाममा दर्ता गर्न नपाउने व्यवस्था छ । तर बिर्तावालाले मालपोत कार्यालयसँग मिलेमतोमा गैरकानुनीरूपमा आफ्नो नाममा लालपुर्जा बनाउने काम गरेकोले बिर्ता नमान्ने निर्णय गरेको गाउँपालिका अध्यक्ष बताउँछन् ।

कालिका गाउँपालिका, रसुवामा आयोजना भएको बिर्ता मुक्त गाउँपालिका घोषणा कार्यक्रम तस्बीरमा

परिभाषा, सूचक तथा प्रश्नावली निर्माण कार्यशाला :

हरवाचरवाको यकिन विवरण तयार पार्ने कार्य स्थानीय सरकारको अगुवाईमा भयो भने प्रभावकारी हुन सक्छ । यो सिकाई दुवै कमैया र हलिया मुक्ती अभियानमा भएका त्रुटिले स्पष्ट पारिसकेको छ । यसै तथ्यलाई मनन गर्दै धनुषा जिल्लाको धनौजी गाउँपालिका, शहिदनगर नगरपालिका र गणेशमान चारनाथ नगरपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को बजेट तथा कार्यक्रममा हरवा चरवाको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न योजना गरेको छ । सोही तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यका लागि आवश्यक सूचक, परिभाषा र प्रश्नावली तयार गर्ने उद्देश्यले वैशाख १६ र १७ बर्दिवासमा परिभाषा तथा सूचक निर्माण कार्यशाला सम्पन्न भयो ।

बर्दिवासमा आयोजना भएको कार्यशालामा धनौजी गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, गणेशमान चारनाथ नगरपालिकाका मेयर, तीन वटै पालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्ष तथा स्थानीय संस्थाका प्रतिनीधि गरी जम्मा ४९ जनाको सहभागिता थियो । कार्यशालामा हरवाचरवा पहिचानका लागि ११ मूख्य सूचक, हरवा चरवाको परिभाषा तथा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि आवश्यक घरधुरी सर्वेक्षण फारम निर्माण भयो । सोही सूचक तथा परिभाषाका आधारमा धनुषा जिल्लाका तीन स्थानीय सरकारमा तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनका लागि कार्ययोजना पनि कार्यशाला बाट तयार भयो ।

कार्यशालामा धनौजी गाउँपालिकाका अध्यक्ष बद्रि नारायण सिंहले हरवा चरवा पहिचा र तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि पालिकास्तरबाट आवश्यक सहयोग र स्रोत परिचालन गर्ने र पहिलो हरवा चरवा मुक्त गाउँपालिका हुने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभयो । यस्तै गणेशमान चारनाथ नगरपालिका मेयर रामबाबु यादवले पनि तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया हरवा चरवा मुक्तका लागि पहिलो कदम रहेको बताउनुभयो । “तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया निकै पेचिलो छ । पालिकासँग तथ्याङ्क सङ्कलनको राम्रो ज्ञान छैन । त्यसैले सबै संस्था र पालिका मिलेर यस प्रक्रियालाई नमुना बनाउन लाग्नु पर्छ ” यादवले भन्नुभयो ।

कार्यशालाको सहजिकरण मनावशास्त्री तथा आत्मनिर्भर केन्द्रका पूर्व अध्यक्ष डा.सुरेश ढकाल, अभियान व्यवस्थापक कल्पना कार्की, तथा द फ्रिडम फण्डका कार्यक्रम सल्लाहकार बालाराम भट्टराई र दिपेन्द्र ढकालले गर्नुभएको थियो ।

सूचक तथा परिभाषा निर्माण कार्यशालालाई सम्बोधन गर्दै फ्रिडम फण्डका कार्यक्रम सल्लाहकार दिपेन्द्र ढकाल

विस्थापितहरुद्वारा पुर्नस्थापनाका लागि जग्गा खरिद :

यस महिना विस्थापित पुनर्स्थापना प्रयास अर्न्तगत गोरखामा १७, धादिङ्गमा २१, रसुवामा ३, सिन्धुपाल्चोकमा १, ओखलढुङ्गामा २, रामेछापमा ५, ललितपुरमा १ र लमजुङ्गमा ९ गरी जम्मा ५९ विस्थापित तथा जोखिमयुक्त क्षेत्रका परिवारले सुरक्षित स्थानमा १.४८ हेक्टर जमिन खरिद गरेका छन् । जग्गा खोजी, निवेदन तथा सिफारीश पत्रहरू तयारी र जग्गा दर्ता गराउनको लागि जिल्ला, स्थानीय तहमा समन्वय तथा सहजीकरणमा आत्मनिर्भर केन्द्रको टिमले सहयोग गरेको थियो ।

जिल्ला योजना कार्यान्वयन ईकाई, गोरखाका प्रमुख रामशरण आचार्यबाट गोरखा बारपाकका विस्थापित परिवारलाई पूजा वितरण गरिदै ।

भूमिहीनले जमिन पाए :

यस महिना नुवाकोटका २३, मकवानपुरको २, र सिन्धुलीको ४ गरी जम्मा २९ भूमिहीन परिवारले ०.६० हेक्टर जमिन प्राप्त गरेका छन् । यी मध्ये १५ परिवारले प्राप्त जमिनको संयुक्त लालपुर्जा बनाई जमिनमा समान हक कायम गरेका हुन् । भूमिहीनहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन, स्थानीय सरकारबाट प्रमाणिकरणका र जग्गा खरिदका लागि भूमि अधिकार मञ्च र सामुदायिक आत्मनिर्भर केन्द्रले विभिन्न सरकारी निकायसँग सहकार्य गरेको थियो । सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्र र राष्ट्रिय पुर्ननिर्माण प्राधिकरणको सहकार्यमा यी भूमिहीन परिवारहरूले जमिन प्राप्त गरेका हुन् ।

नुवाकोटका भूमिहीन परिवार, आफ्नो लालपुर्जा सँगै

मोही हक प्राप्ती :

यस महिनाको फैसलाबाट सिरहाका १५ जना मोही किसानले मोहियानी हक वापत २.५७ जग्गा प्राप्त गरेका छन् ।

अनुसुचीहरु :

सफलताको कथा

हाम्रो सहकारी राम्रो हुँदै जाओस

बर्दिया जिल्ला बारबर्दिया नगरपालिकाकी बाँके ज्ञान रानी थारु, ५४ वर्ष कि एकल महिला हुन् । बारबर्दिया नगरपालिका वडा नं. ६ स्थित ठारा फाँटको सुकुम्बासी बस्तीमा उनको ४ जनाको परिवार छ । २०६३ साल देखि ठारा फाँट ५० सुकुम्बासी घरधुरीको लागि बास र आयआर्जनको मुख्य श्रोत हुँदै आएको छ । थारुले अनुमानित ५ कठ्ठा जग्गामा घरबास बनाई भोगचलन गर्दै आएकी छिन् ।

ज्ञान रानी सम्झिन्छिन् “हाम्रो आफ्नै जमिन थिएन । श्रीमान पनि जग्गा धनीकोमा कमैया बस्नुहुन्थ्यो । सरकारले कमैया प्रथा त अन्त्य गर्‍यो, तर पुर्नस्थापनामा केहि गरेन । बल्ल बल्ल वनमा चौकिदारको जागिर पाईयो । तर ७ वर्ष हुदाँ नहुदै उहाँलाई टिबीले लग्यो । परिवार र सन्तानको जिम्मेवारी मलाई थपियो । छोरा छोरीहरुलाई राम्रो खाना, लाउन र पढाउन पनि सकिन । मैले अर्कैको घरमा गोबर फाल्ने, घर लिप्ने र घाँस काटने काम गर्थे । विडम्बना, छोरी जिमिन्दारकै घरमा फेरि कम्लरी बस्नुपर्ने बाध्यता भयो । छोराछोरीहरुले अर्कैले दिएको लुगा लगाउँथे । जुन गरिबी र भूमिहीनता मैले सहै त्यही पीडा मेरा सन्तानले पनि सहनुपर्ने भयो भनेर सधैँ चिन्ता लागि रहन्थ्यो ।”

ठारा फाँटमा वर्षौदेखि भूमिहिन, सुकुम्बासी बस्दै र जोतभोग गर्दै आएका छिन् । तर यहाँका अधिकांश घरधुरीसँग जग्गाको लालपुर्जा भने छैन । “यसै क्रममा जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, बर्दियाले भूमि अधिकारसम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको थियो । हाम्रो टोलमा पनि गाउँ भूमि अधिकार मञ्चको गठन भयो । मञ्चले नै सहकारीको योजना ल्यायो । सबै मिलेर सहकारी दर्ता गर्न गुलरिया सदरमुकाम ५ दिनसम्म धायौँ । सहकारी दर्ता भयो । हाम्रो सहकारीलाई भूमि अधिकार मञ्च मार्फत सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रले पहिला ३० हजार र पछि २०७३ असोज १६ गते ३ लाख गरी ३ लाख ३० हजार आर्थिक सहयोग गर्‍यो । हामीले पनि मासिक रु. १०० रुपैयाँ बचत गर्ने गर्‍यौँ । सहकारीबाट ऋण लिएर पहिला मैले ४ वटा बाखा पाले बाखा पालेर केही फाईदा भएपछि भैसी पालेँ र अहिले कुखुराको खोर बनाई ३ सय ब्रोईलर कुखुरा पालेकी छु । आजभोलि म आफ्नै घरको काममा व्यस्त हुन्छु । भैसी बाखा चराउने, ब्रोईलर कुखुराको स्याहारसुसार गर्नेगर्छु । सहकारीमा लागेर आफ्नो व्यावसाय गरेकी छु, र अन्य सदस्यलाई पनि सिकाइरहेकी छु । आज भोलि छोरी पनि मलाई सघाउँछे, अरुको घरमा काम गर्न पठाउनुपर्ने बाध्यता छैन । अहिले आत्ममिलन कृषि सहकारी संस्थाको उपाध्यक्ष छु । हाम्रो सहकारीलाई अझ राम्रो बनाउने प्रयास गर्दैछु ।”

पुर्जा पाउँदाको खुशी

वीर बहादुर पाख्रिन मकवानपुरगढी गाउँपालिका वडा नं ४ का बासिन्दा हुन् । ७७ वर्षका पाख्रिनको छ जनाको परिवार छ । मुख्य रूपमा खेती किसानीमा निर्भर गर्ने पाख्रिन परिवार गाउँपालिकाको ऐलानी बस्तीमा बसोबास गर्छन् । २०७२ को भुकम्पले मकवानपुरगढी गाउँपालिकाका अन्य ठाउँ जस्तै पाख्रिनको भुपडी पनि भत्कायो । गाउँपालिकाका प्राय जसो घरहरु पुर्ननिर्माण प्रक्रियामा लाग्दा पनि पाख्रिन परिवार भने यस प्रक्रियाबाट छुट्टनु भयो ।

“बल्ल-बल्ल ऐलानी जमिनमा सानो ढुङ्गाको घर बनाएका थियौं । त्यो पनि भुकम्पले ध्वस्त बनायो । श्रीमती पनि अपाङ्ग छिन् । घरको आर्थिक अवस्था नाजुक भएकोले धेरै वर्ष टिनकै सहारा भयो । गरिबलाई नै सधैं दुःखले लखेट्दो रहेछ । १५ वर्ष पहिले यही स्थानको लाल बहादुर घिसिङ भन्ने ब्यक्तिलाई जग्गा पास गरी दिने सर्तमा रु २५००० नगद दिएको थियो । तर आजसम्म पनि पैसा लिएर जग्गा पास भएको छैन । छोराको पनि राम्रो कमाई छैन । ऐलानी जग्गाको उत्पादनले वर्ष भरी खान पुग्दैन ज्याला मजदुरीबाट जीवनयापन चलिरहेको छ । भुकम्पले भत्केको घर बनाउन पनि लालपुर्जा नै चाहिन्छ भनेपछि घर बनाउने कुरा त सपना जस्तो मात्रै थियो । त्यहि छाप्रोमा नै प्राण जान्छ होला जस्तो लाग्थ्यो ।” वीर बहादुरसम्बन्धित् ।

यसै क्रममा सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रले भुकम्प प्रभावित ३१ जिल्लामा दिगो समाधान कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ । कार्यक्रमले भुकम्प प्रभावित विस्थापित घरधुरी र भूमिहीन लाभग्राहिहरुलाई जग्गा खरिद र अनुदान प्राप्तगर्नका लागि सहजीकरण गर्दै आएको छ । पाख्रिन भन्छन् “भूमिहीनले पनि जग्गा खरिद गर्न अनुदान पाइने खबरले धेरै खुसी भएँ । आत्मनिर्भर केन्द्रको सहयोगमा प्रधिकरणमा निवेदन पेश गरें । कागजी प्रक्रिया मिलाउन आत्मनिर्भर केन्द्रले धेरै सहयोग गर्‍यो । अहिले मकवानपुरगढी गाउँपालिका वडा नं. ४ घिसिङटोलमा एक रोपनी जमिन खरिद गरेको छु । कुजिवनमा मेरो पनि नम्बरी जग्गा होला भन्ने आश नै मारिसकेको थियो तर अहिले यो उमेरमा आएर आफ्नो नाममा जग्गा धनी पुर्जा पाउँदा आकाशमा नै उडेको जस्तो लागिरहेको छ अब दुख सुख गरेर घर बनाउँछु र खुशी साथ बाँकी जीवन विताउँछु ।”

मासिक प्रगतीका भलकहरु

हरवा चरवा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि परिभाषा, सूचक तथा प्रश्नावली निर्माण कार्यशाला तस्वीरमा

संघीय संसदका माननीय सांसदद्वारा काठेखोला गाउँपालिका ५, बाग्लुङ्गा विस्थापित परिवारलाई लालपुर्जा वितरण गर्दै

भूकम्प स्मृति दिवसको अवसरमा मकवानपुर जिल्लाको मनहरी गाउँपालिका स्तरीय सरकोकारवाला निकायहरूसंग आयोजना गरिएको अन्तरक्रिया कार्यक्रम

यस महिनाको प्रकाशन :

मुक्तिको खोजीमा हरवा चरवा:

http://www.csrcnepal.org/uploads/publication/Q2qXCUAnbswdLNVtWcFJH1InaA_G2L9Pm.pdf